

загальному виробництві зернових культур і овочів та баштанних культур. Якщо у 2015 році частка післязбиральних втрат у загальному виробництві зернових культур складала 2,3%, то у 2021 році вона скоротилась до 1,7%, а динаміка скорочення показника була послідовною. На противагу, якщо частка післязбиральних втрат у загальному виробництві овочів та баштанних культур у 2015 році сягала 12,3% то у 2021 вона зросла до 12,5%. Важливо відмітити, що до 2018 року цей показник успішно скорочувався, досягнувши 10,6%, з 2019 року він різко збільшився до 12,2% і продовжив ріст. Дані за 2022-2025 роки не надавалися Державною службою статистики України [1, 4].

Завдання зі зменшення обсягу утворення відходів і збільшення обсягу їх переробки та повторного використання на основі інноваційних технологій та виробництв оцінюють за показниками обсягів утворених відходів усіх видів економічної діяльності на одиницю ВВП (кг на 1000 дол. США за ПКС 2011 року) та частки спалених та утилізованих відходів у загальному обсязі утворених відходів. У 2023 році було утворено 307,4 кг відходів усіх видів економічної діяльності на одиницю ВВП, що менше від початкового показника 2015 року на 32,8%. Частка спалених та утилізованих відходів у загальному обсязі утворених відходів також скоротилась. У 2023 році порівняно з 2015 вона зменшилась на 16,7%, скоротившись із 30 до 22,8% [1, 5].

Для України проблема мінімізації втрат і відходів харчових продуктів є особливо актуальною, зважаючи на виклики продовольчій безпеці, економічні труднощі та потребу у сталому розвитку викликані війною та спричиненою нею нестабільністю. Впровадження принципів циркулярної економіки у сфері харчування може сприяти зменшенню втрат ресурсів, підвищенню ефективності агропродовольчого сектору та покращенню екологічної ситуації. Мінімізація втрат і відходів харчових продуктів є не лише екологічною необхідністю, а й економічною та соціальною можливістю, що відкриває шлях до більш стійкого розвитку України.

Література

1. Sustainable Development Goals. (n.d.). URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/12/>
2. Goossens, Y., Wegner, A., & Schmidt, T. (2019). Sustainability assessment of food waste prevention measures: Review of existing evaluation practices. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 3, 90. <https://doi.org/10.3389/fsufs.2019.00090>
3. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2024). *Food safety in a circular economy* (Food Safety and Quality Series No. 29). <https://doi.org/10.4060/cd1789en>.
4. Частка післязбиральних втрат у загальному виробництві зернових культур. (2024). URL: <https://data.gov.ua/dataset/f9b1d259-baa2-411b-a501-34deadccdc9>
5. Частка післязбиральних втрат у загальному виробництві овочів та баштанних культур. (2024). URL: <https://data.gov.ua/dataset/bc5a65db-5dae-4c81-96ec-288ccc23de78>

JEL Classification: Q14, G32, L81, O16

Олексій ПЕТРАШКО

*аспірант кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
lx2503@gmail.com*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ESG-ОРІЄНТИРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОРГАНІЗОВАНИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ АГРОБІЗНЕСУ

Анотація. Досліджено вплив трансформації організованих товарних ринків на забезпечення стратегічної стійкості агробізнесу. Розкрито роль аграрних нот як інструменту диверсифікації фінансування та підвищення ліквідності, а також обґрунтовано значення ESG-орієнтації у

доступі до ресурсів ринків капіталу. Визначено ключові напрями адаптації аграрних підприємств до нових інституційних умов.

Ключові слова. організовані товарні ринки, агробізнес, стратегічна стійкість, аграрні ноти, фінансові інструменти, ESG, ринки капіталу, цифрова трансформація

У сучасних умовах стратегічну стійкість агробізнесу доцільно розглядати не лише як здатність підприємства зберігати функціонування в кризових ситуаціях, а як динамічну управлінську характеристику, що відображає спроможність суб'єкта господарювання адаптуватися до зовнішніх зрушень і використовувати трансформацію організованих товарних ринків для підтримання конкурентоспроможності та довгострокового розвитку. У цьому контексті наукова дискусія щодо детермінант стійкості зміщується від ресурсно-орієнтованого підходу до системно-цифрового бачення, в межах якого аграрне підприємство розглядається як складна інтегрована соціотехнічна система [1].

Трансформація організованих товарних ринків є важливим екзогенним чинником, що впливає на умови функціонування агробізнесу. У межах цього дослідження її доцільно розглядати як перехід від фрагментованих і недостатньо прозорих форм торгівлі до регульованих, технологічно забезпечених та ліквідних ринкових майданчиків, які сприяють підвищенню прозорості ціноутворення й удосконаленню механізмів розподілу ризиків [2; 3]. У цьому контексті стратегічна стійкість агробізнесу формується через адаптивність бізнес-моделі до ринкової волатильності, використання фінансових інструментів антикризового управління та здатність підприємства до організаційно-цифрової трансформації [1].

Одним із прикладів інституційного оновлення фінансової інфраструктури агробізнесу є запровадження аграрних нот. У лютому 2024 року Верховна Рада України прийняла Закон № 3586-IX «Про аграрні ноти», яким було розширено інструментарій фінансування аграрних виробників [2]. Аграрна нота є неемісійним цінним папером, що існує в електронній формі та посвідчує обов'язок боржника здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти [2]. Запровадження цього інструменту спрямоване на розширення доступу аграрних підприємств до фінансових ресурсів, зокрема через механізми організованих ринків капіталу.

Трансформаційний вплив аграрних нот на стійкість агробізнесу виявляється у кількох напрямках. По-перше, цей інструмент розширює можливості залучення фінансування від ширшого кола інвесторів, зокрема іноземних депозитарних установ [2]. По-друге, потенційний обіг аграрних нот на вторинному ринку капіталу сприяє підвищенню ліквідності відповідних зобов'язань і створює передумови для гнучкішого управління борговим навантаженням аграрних виробників. Це має особливе значення для малих і середніх агропідприємств, доступ яких до традиційного банківського кредитування часто обмежується недостатністю заставного забезпечення, тоді як майбутній урожай може використовуватися як економічна основа залучення фінансування [2; 4].

Функціонування аграрних нот за новим законодавством ґрунтується на кількох ключових характеристиках [2; 3]. По-перше, аграрні ноти існують виключно у формі електронних записів на рахунках у системі депозитарного обліку, що знижує ризики підробки або втрати документів. По-друге, виконання зобов'язань за аграрноюнотою може забезпечуватися заставою майбутнього врожаю, що підвищує доступність цього інструменту для виробників з обмеженим обсягом основних засобів. По-третє, функціонування реєстру аграрних нот забезпечує більшу прозорість зобов'язань підприємства, що сприяє зміцненню довіри з боку кредиторів та інвесторів. По-четверте, можливість обігу аграрних нот на організованих ринках капіталу надає їм ознак повноцінного фінансового інструменту, а не лише боргового зобов'язання аграрного виробника.

Інтеграція аграрних нот у структуру організованих ринків створює передумови для формування стійкої екосистеми фінансування агробізнесу, у межах якої ризики можуть розподілятися між різними учасниками ринку через інструменти обігу та потенційні механізми сек'юритизації. Це сприяє стабілізації операційного циклу аграрних підприємств і посиленню їхньої фінансової стійкості в умовах обмеженої доступності банківської ліквідності [2].

Ще одним напрямом впливу трансформації організованих товарних ринків на стратегічну стійкість агробізнесу є посилення вимог до якості корпоративного управління та ESG-орієнтації підприємств. У сучасному розумінні стратегічна стійкість охоплює не лише фінансову та операційну адаптивність, а й здатність підприємства враховувати екологічні, соціальні та управлінські чинники. Це пов'язано з тим, що інвестори й кредитори на ринках капіталу дедалі частіше використовують ESG-критерії під час оцінювання підприємств і прийняття фінансових рішень [3; 5]. Додатковим інституційним орієнтиром у цьому контексті є схвалення НКЦПФР Кодексу корпоративного управління, який містить рекомендації щодо впровадження ESG-практик.

Агробізнес, який не враховує екологічні та соціальні чинники у стратегічному управлінні, може стикатися з обмеженнями доступу до фінансування на організованих ринках. Водночас трансформація ринкової інфраструктури створює передумови для розвитку механізмів «зеленого» фінансування, за яких пріоритет надається підприємствам, що впроваджують ресурсозберігаючі технології, інструменти точного землеробства та інші практики сталого розвитку [3]. Отже, екологічна стійкість поступово набуває значення складової фінансової стійкості аграрних підприємств.

Узагальнюючи зазначене, стратегічну стійкість агробізнесу доцільно розглядати як результат його інтеграції у цифрові, регуляторні та інституційні координати організованих ринків. Суб'єкти господарювання, здатні адаптувати внутрішні системи управління до вимог прозорості, технологічності та ризик-орієнтованого підходу, формують передумови для зміцнення конкурентних позицій у довгостроковій перспективі [1; 5].

Проведений аналіз дає підстави розглядати трансформацію організованих товарних ринків не лише як зміну форм торгівлі, а як інституційну реконфігурацію економічного середовища функціонування агробізнесу. У цьому контексті пріоритетними напрямками забезпечення стратегічної стійкості є, по-перше, диверсифікація джерел фінансування через використання аграрних нот, що дає змогу зменшити залежність аграрних підприємств від банківського сектору та розширити можливості залучення коштів інституційних інвесторів на прозорих умовах [2; 3]. По-друге, важливого значення набуває адаптація системи корпоративного управління до ESG-орієнтирів, зокрема врахування екологічних і соціальних чинників, що поступово стає однією з умов ефективної роботи на організованих ринках у контексті європейської інтеграції [3; 5].

Отже, трансформація організованих товарних ринків формує більш прозоре, конкурентне та прогнозоване середовище, яке за умови належного стратегічного управління може виступати чинником зміцнення стійкості та розвитку аграрного підприємництва в Україні.

Література

1. Альмансурі А. Р. Х. Б. Цифрові інфокомунікаційні ресурси забезпечення розвитку підприємства в умовах криз : дисертація на здобуття ступеня доктора філософії. *Національний університет «Одеська політехніка»*. Одеса, 2025. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/dissphd/dysertaciya_almansuri_073.pdf (дата звернення: 14.03.2026).
2. Commission Activity Report 2024. *National Securities and Stock Market Commission*. 2025. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/annual-report-nssmc-2024.pdf> (дата звернення: 16.03.2026).
3. International cooperation. *National Securities and Stock Market Commission*. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/en/activity/insha-diialnist/mizhnarodne-spivrobitnytstvo/> (дата звернення: 16.03.2026).
4. Україна: підтримка малих фермерів під час війни. Нарис. *Світовий банк*. 30 жовтня 2023. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/feature/2023/10/30/ukraine-supporting-small-farms-amidst-war> (дата звернення: 18.03.2026).
5. Теплюк М. Ентропійно-цифрова модель ESG-управління та комплаєнсу в екосистемі біоінновацій фармацевтичного бізнесу трансформації організованих товарних ринків. *Економіка та суспільство*. 2026. № 84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-95>